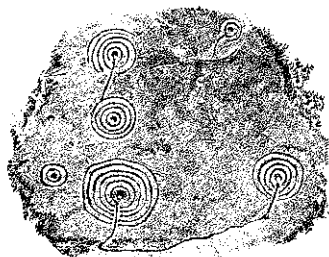
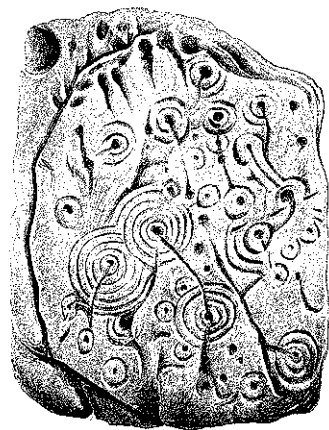
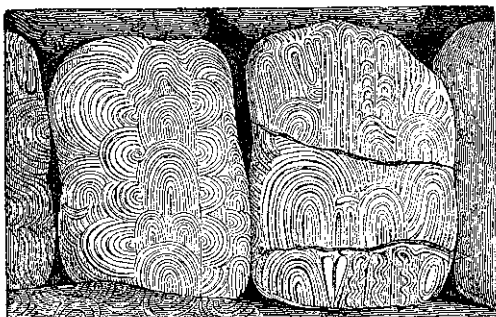

PRAVĚKÉ SKALNÍ UMĚNÍ V EVROPĚ

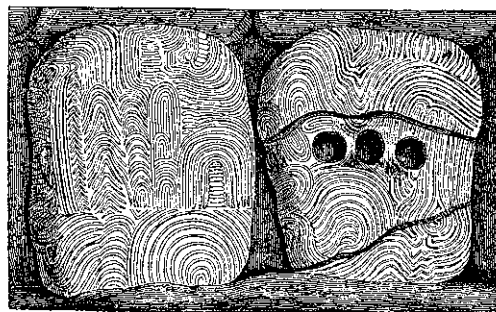
Většina raného evropského umění vznikla v období mladého paleolitu; vynikající figurativní jeskynní malby zvířat se objevují na území dnešní Francie a Španělska v době mezi lety 35 000 př. n. l. a 10 000 př. n. l. (v naší knize je nenajdeme). Pozdější tradice geometrických a abstraktních petroglyfů (obrazců vytvořených opracováním povrchu kamene) v chodbových hrobkách dosáhla uměleckého vrcholu v Bretani (např. na ostrově Gavrinis, vpravo) a v Irsku (např. v Neugrange a Loughcrew, naproti) kolem roku 3 500 př. n. l.

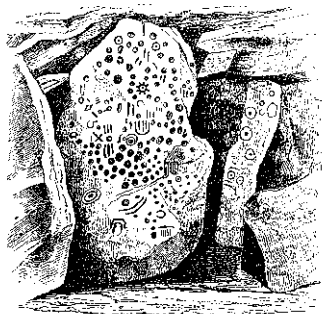
Loughcrew, hrabství Meath, Irsko.

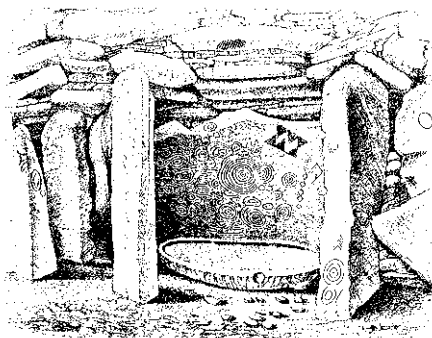
Old Bewick, hrabství Northumberland, Anglie.

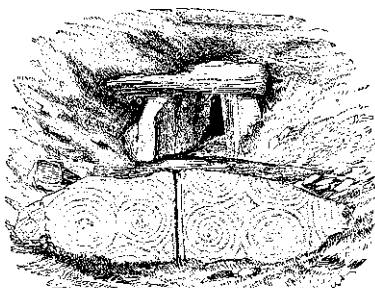
Chodbová hrobka Gavrinis, Bretan, Francie.

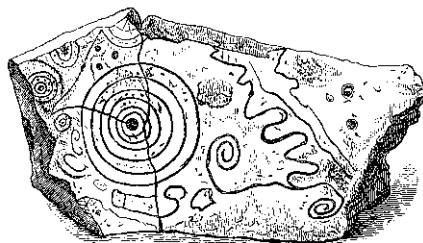
Chodbová hrobka Loughcrew, hrabství Meath, Irsko.

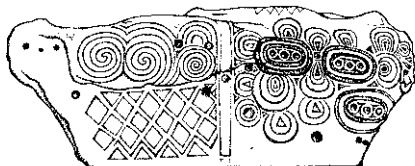
Loughcrew, hrabství Meath, Irsko.

Obrubníkový kámen 1, Newgrange, hrabství Meath, Irsko.

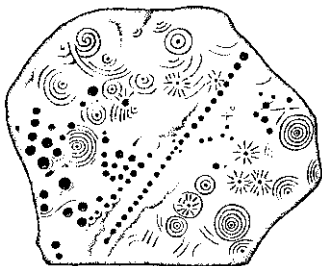
Kamenný kryt cisty, Coilsfield, hrabství Ayrshire, Skotsko.

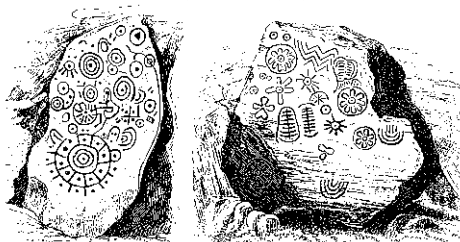
Obrubníkový kámen 52, Newgrange, hrabství Meath, Irsko.

Obrubníkový kámen 18, Newgrange, hrabství Meath, Irsko.

Tabule na stropě komory, poblíž Sess Kílgreen, hrabství Tyrone, Irsko.

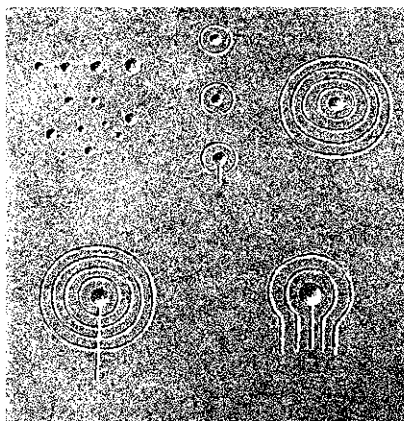
Chodbová hrobka Loughcrew, hrabství Meath, Irsko.

PRAVĚKÉ SKALNÍ UMĚNÍ V BRITÁNII

Kamenné desky na této i předešlé dvoustraně pocházejí z řady zdrojů a shromáždil je Chris Mansell v knize *Ancient British Rock Art* (Pravěké britské skalní umění, Wooden Books, 2007). Většinou jde o artefakty ze závěru mladší doby kamenné, tedy z období let 4000 př. n. l. až 1500 př. n. l., a zřetelně se v nich zračí neolitické okouzlení jednoduchými formálními prvky.

Šlo o dlouhodobě uplatňovaný a v celé západní Evropě rozšířený umělecký směr, charakteristický značkami „jamky a prstence“; ty se tesaly a vyřezávaly do kamene zhruba zároveň v Northumberlandu (dnešní Anglie) a Galicii (Španělsko). Tento směr vrcholil ve zdobení chodbových hrobek v Británii a Bretani (*strana 35f*), podobně jako evropská tradice keltského umění měla svůj vrchol o tisíce let později v Anglii a Irsku.

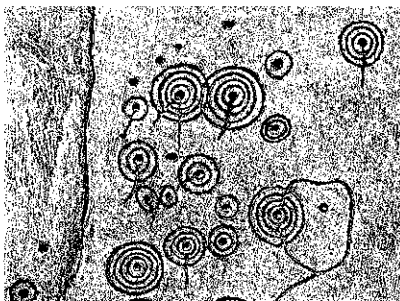
O těchto dvou značkách nevíme takřka nic. Některé se považují za odkazy na astronomické cykly, význam většiny z nich nám ale zůstává záhadou.

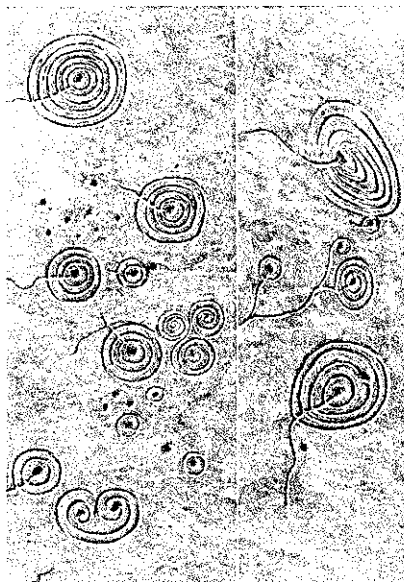
Příklady jamek a prstenců.

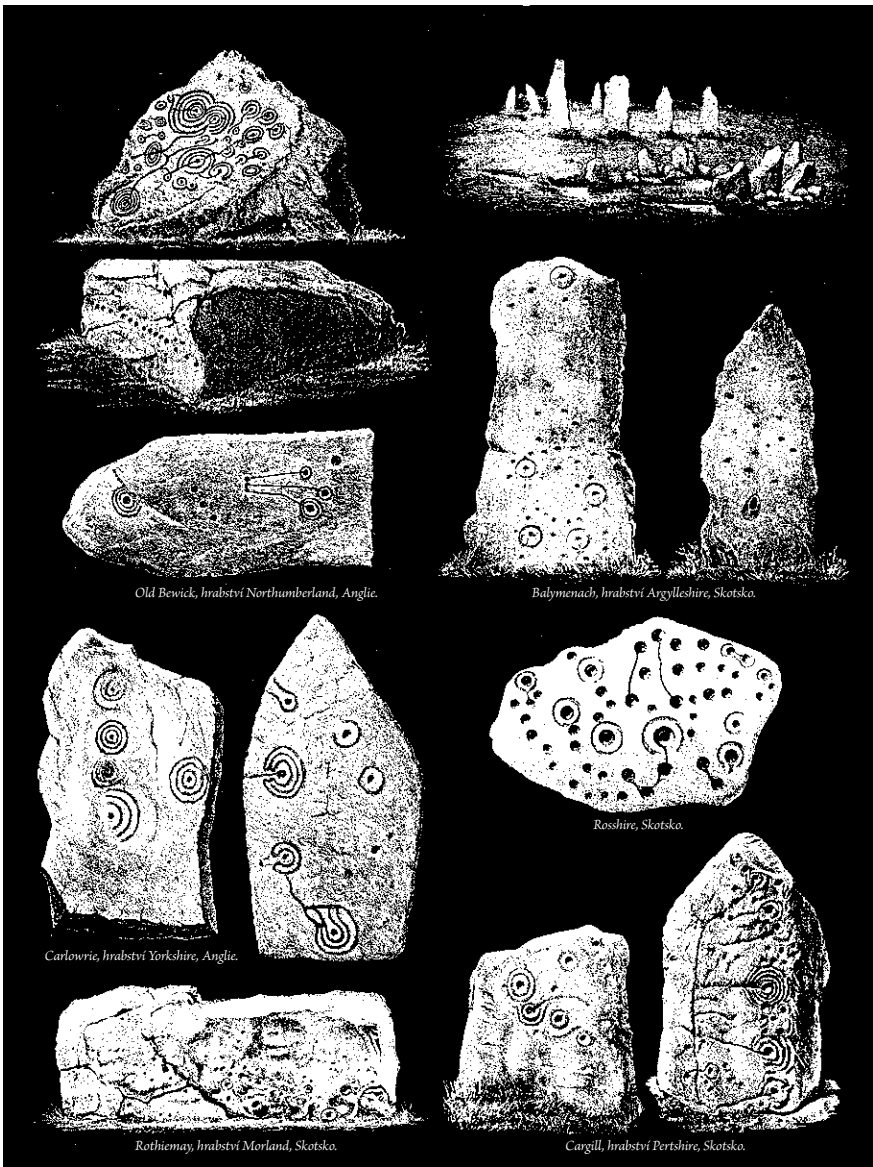
Achmabreck, hrabství Argyllshire, Skotsko.

Carnbaan, hrabství Argyllshire, Skotsko.

Achmabreck, hrabství Argyllshire, Skotsko.

Old Bewick, hrabství Northumberland, Anglie.

Bahmenach, hrabství Argyllshire, Skotsko.

Carlourie, hrabství Yorkshire, Anglie.

Rosshire, Skotsko.

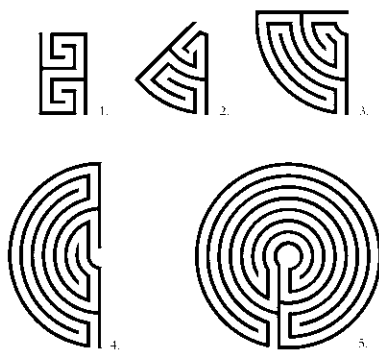
Rothiessay, hrabství Morland, Skotsko.

Cargill, hrabství Perthshire, Skotsko.

BLUDIŠTĚ A LABYRINTY

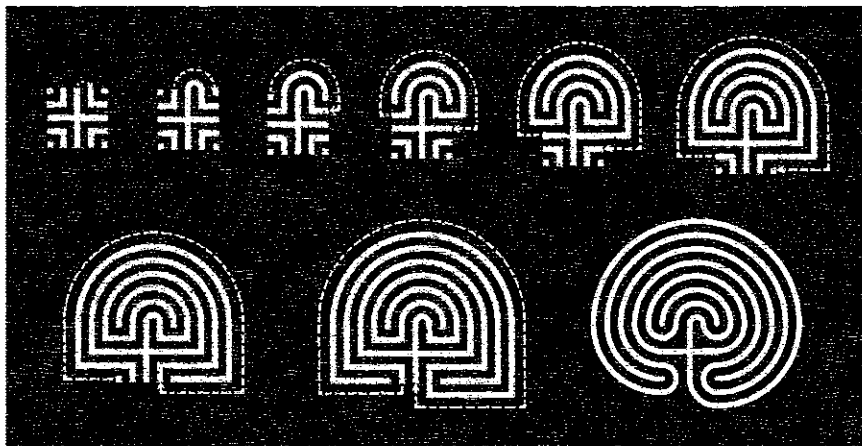
Podle starořeckých legend byl stavitel prvního labyrintu Daidalos, jehož pověřil krétský král Minos, aby postavil něco, v čem by mohl uvěznit Minotaura; velké množství pozdějších římských mozaikových labyrintů umísťuje do svého středu zpodobení hrdiny Thesea v boji s Minotaurem. V antickém labyrintu se však člověk ztratit nemůže – stačí mu jen sledovat cestu, která ho dovede do středu. Pozoruhodné je, že se našly příklady totožných forem se sedmi závitů, které vznikly v Indii kolem roku 2500 př. n. l., i u domorodých amerických kultur kolem roku 1000 př. n. l. Z téhož období pochází komplex více než desítky kamenných labyrintů na Velkém Zaječím ostrově v Bílém moři u severního pobřeží Ruska. Zřetelnou obrodu zažilo budování labyrintů ve středověké Evropě, kdy se stavěly zejména v katedrálách. Až od 18. století začaly vznikat *bludiště*, budované tak, aby se v nich dalo ztratit.

Klasický labyrint o sedmi závitěch kolem středu je úzce spojen se starořeckým meandrem (1–5 *upravo*). Dva dílky spirálového meandru (1) popotáhne doleva tak, aby vznikla výšeč o obsahu osminy kruhu (2). Když budeme obrazec roztažovat dál, získáme postupně čtvrtinu kruhu (3), polovinu (4) a nakonec celý kruh (5), který je našim sedmizávitovým labyrintem. Uděláme-li totéž se třemi jednotkami meandru, vznikne labyrint o 11 závitěch.

Dole: další způsob konstrukce sedmizávitové formy. Vydeme ze stylizovaného tvaru kříže a požadovaný tvar získáme spojením všech volných konců horním obloukem. Dokonale to funguje při kreslení hůlkou do písku na pláži.

John Martineau: *Mazes and Labyrinths in Great Britain* (Bludiště a labyrinty ve Velké Británii).

Temple Cowley, Británie (zničeno 1852).

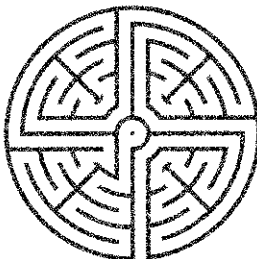
Kamenný labyrint Troy Town, souostroví Scilly, Británie.

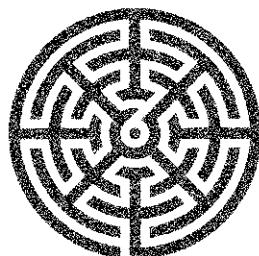
Trávníkový labyrint, Rockcliffe Marsh, Británie (zaniklý).

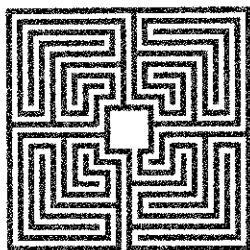
Watts Memorial Chapel, hrabství Surrey, Británie.

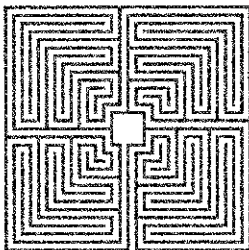
Návrh labyrintu z rukopisí Harley, Britské muzeum.

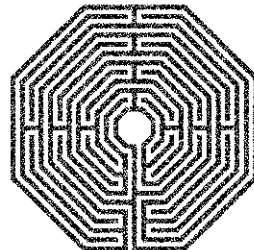
Rukopis ze 17. století, Britské muzeum.

Labyrint z živého plotu, Cawdor Castle, hrabství Nainshire, Británie.

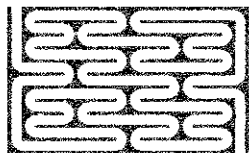
Watts Memorial Chapel, hrabství Surrey, Británie.

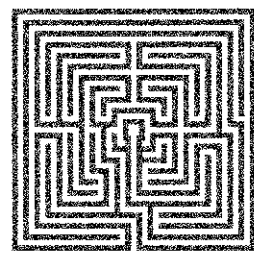
Trávníkový labyrint, Kingsland, hrabství Shropshire, Británie (zaniklý).

Trávníkový labyrint, Hilton, hrabství Cambridgeshire, Británie.

Tento vzorec se rozvine do 11závitového středověkého „chartreského“ (vlevo) a kinglyandského (napravo výše) labyrintu stejným způsobem, jaký ukazuje schéma naproti. Bludiště vpravo vzniklo po roce 1820 a jako první využilo izolovaných „ostrovů“, aby se v něm nedala hledat správná cesta pomocí „pravidla pravé ruky“

Bludiště hraběte ze Stanhope, Chevening, hrabství Kent, Británie.

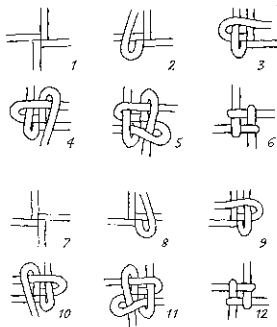
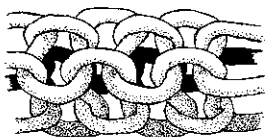
PLETENICE, UZLY A COPÁNKY

Mnohé z nejstarších lidských výrobků vyžadovaly zručnost ve splétání a vázání. Známe až 300 000 let staré předměty funkčně závislé na určitém druhu uzlu.

Časem se objevovaly stále složitější typy splétání. Některé techniky užívali v Evropě neandertálci před 90 000 lety, v jeskyni Dzudzuana na úpatí Kavkazu se našly provázky spletené ze lňných vláken staré více než 30 000 let.

Copy, pletence a uzly na těchto stránkách dokládají nádherné sepětí užitku a formy. Jejich dekorativní a symbolické využití často souperí s jejich funkčností a občas ji i překonává. O tom svědčí třeba zdobné pletené praky prehistorických Inků a dalších andských kultur nebo úžasné vytříbené uzly starých Keltů (*strany 366–7*).

Jednotlivá vlákna se zpracovávají předěním, což je vytahování krátkých vláken (ze zvířecí srsti nebo rostlin) a jejich splétání do příže. V době kolem roku 10 000 př. n. l. se příže začala zhotovovat na dřevěných větenech a v 11. století n. l. se objevily první kolovrátky.

Cop z 5 pramenů:
3 doprava, 2 doleva; vnější
pravý pramen přeložit
přes 2 další k vnitřnímu
levému, vnější levý přes 2 k
vnitřnímu pravému.

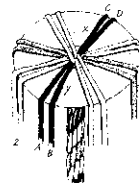
Cop z 5 pramenů: 3 doleva,
2 doprava; vnější levý přes
1 a pod 1 k vnitřnímu pravému,
vnější pravý přes 1 a pod
1 k vnitřnímu levému.

Cop z 8 pramenů:
uspořádání 3/1/3/1;
podvléknout, přeložit,
podvléknout zleva, se
3 prameny zacházet
jako s jedním.

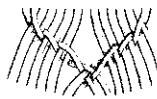
Cop ze 4 pramenů:
2 doleva, 2 doprava, vnější
levý pod 2, pak přes
k vnitřnímu levému,
vnější pravý přes
2 k vnitřnímu pravému.

Tkaní na kartonu, 16
pramenů, 4 barvy; přesuší
A na x a D na y, zopakuj totéž
s párem 2 a protějším párem,
zopakuj s každým dalším
párem, otáčej proti směru
hodinových ručiček.

Cop ze 4 pramenů: uváže
se bílý uzel, pak černý atd.,
uzly jdou pokaždé ve stejném
směru a vytvářejí spirálu.

Dvojitý pletenec tvaru V,
vícebarevný, 16 pramenů;
splétají se dva vnější
prameny zleva i zprava přes
dvojice směrem ke středu.

Tó vše opakujeme s druhou
řadou a pevně utahujeme;
jednotlivé řady lze zapléstat
střídatě po směru a proti
směru hodinových ručiček.

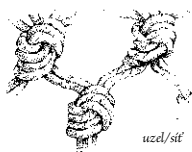
Úhlopříčné zaplétání
pletence.

Vlevo: Vyberte si vhodné dlouhá vlákna a spleťte si podle těchto návodů vlastní ozdobné šťapce.

Poznámka: Vyobrazení na stranách 356–359 pocházejí z knihy Christiny Martinové *Weaving Methods, Patterns & Tradition of an Ancient Art* (Tkaní: metody, vzory a tradice starobylého umění).

řetízový steh

uzel/sít

sumak

uzel Ghiorde

zákrut

cop

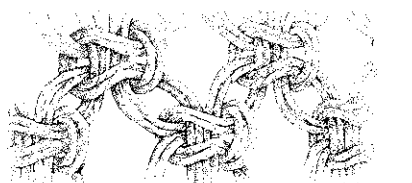
ovinutí

řetízový steh

uzel semeh

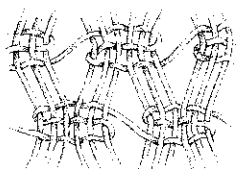
ambulanční uzel

smyčkování v útku

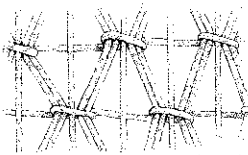
španělský uzel

španělská krajka

základní gázová vazba

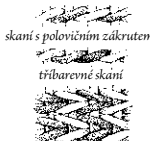
řetízový steh

řetízový steh

pletení na rámu

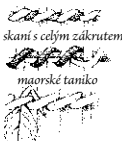

skani s polovičním zákrutem

tříbarevné skani

skani v protisměru

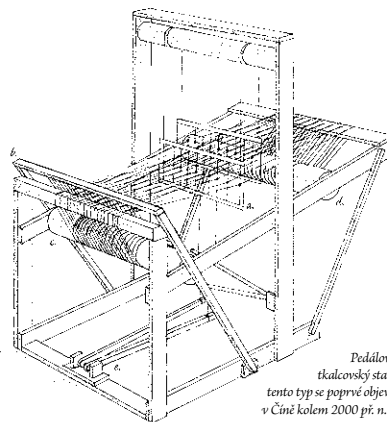
skani s celým zákrutem

maorské tamiko

maorská pláštěnka

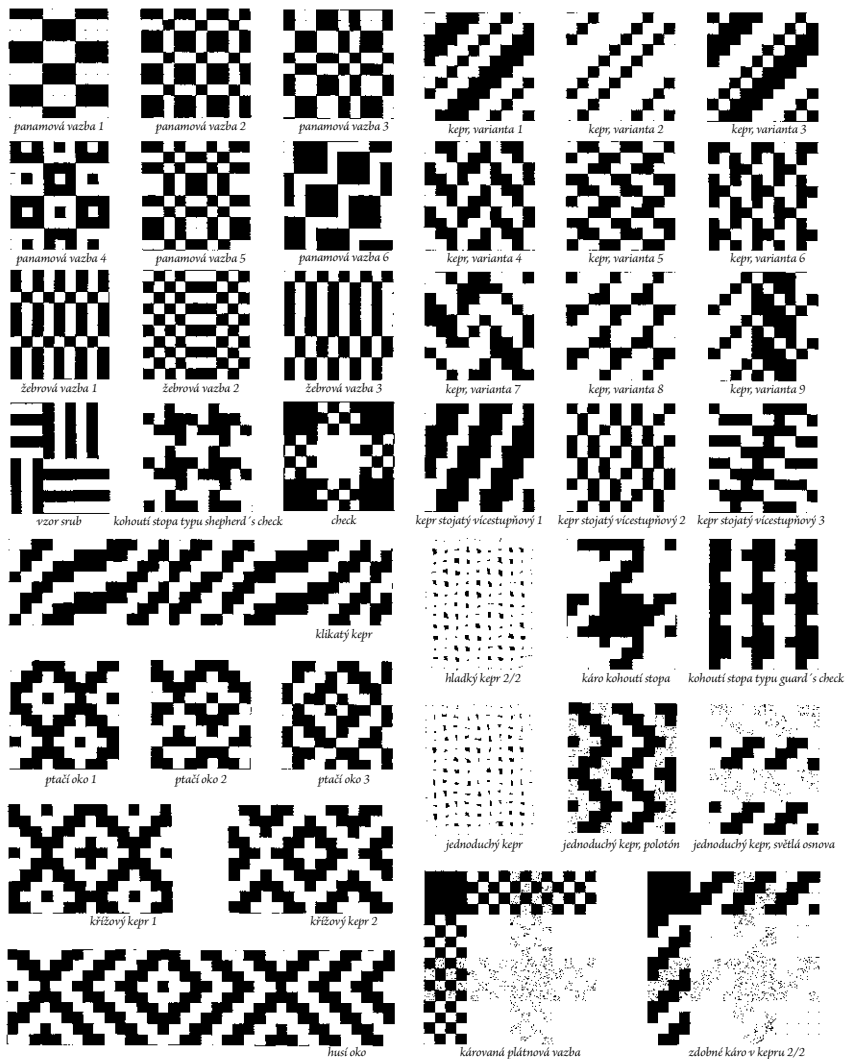
Tkaní se vyvinulo kolem 8000 př. n. l., nejspíše z pletení košů. Nejstarší tkalcovské stavy známe z neolitu a obsluhovaly se ručně. Tkaním se ze sady vláken (útku a osnovy) vytvářejí na látku vzory (strany 358–9). Osnova vede podélně a udržuje se napnutá (obvykle to dělá stav, který některé osnovy také sám zvedá), zatímco útek prochází nad a pod vlákný osnovy a většinou se navijí na *cívku*. Na obrázku dole je modernější a rychlejší pedálový stav obsluhovaný nohama.

Pedálový tkalcovský stav; tento typ se poprvé objevil v Číně kolem 2000 př. n. l.

TKALCOVSKÉ VAZBY

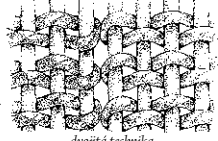
jednoduchá plátnová vazba

francouzská dvojitá technika (pohled zezadu)

bulharská technika

dvojitá technika

norská technika

diagonální vazba

obrysový spoj

zakřivená útková vazba

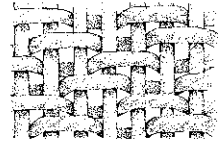
2/2 přímá keprová vazba

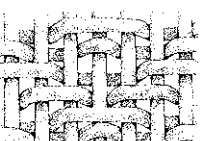
3/1 přímá keprová vazba

1/3 přímá keprová vazba

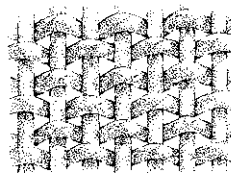
2/2 lomená keprová vazba

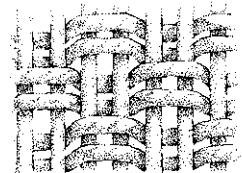
vazba rybí kostra

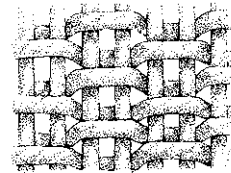
2/2 hrotová keprová vazba

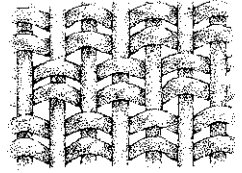
jednoduchá plátnová vazba

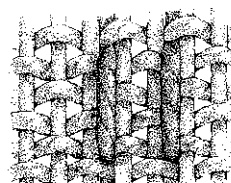
hopsak

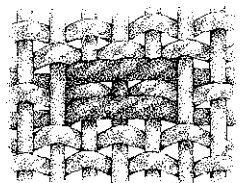
kordová vazba

hopsak

vazba s přidanou osnovou

vazba s přidáním útkem

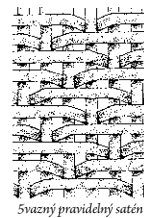
Svazný pravidelný satén

Svazný pravidelný satén

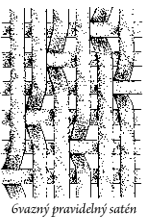
Svazný pravidelný satén

Svazný pravidelný satén

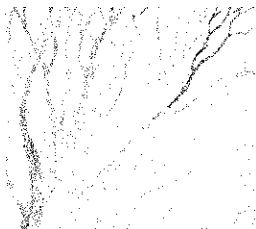

Svazný satén

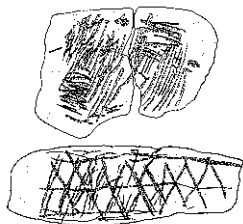

Svazný pravidelný satén

MŘÍŽKY PRO KELTSKÉ UMĚNÍ

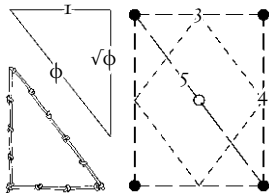

Dole: Rytina v okrové hlince z jeskyně Blombos v Jižní Africe, stáří 100 000 let. Zde, na úsvitu lidstva, se mřížky staly naším vůbec prvním vyjádřením. To, že zárodky tak užitečných tvarů, jako je kosočtverec a trojúhelník, vzešly z těch nejjednodušších značek, muselo být pro rané hominidy magickým aktem a velkým průlomem.

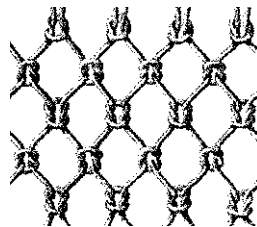
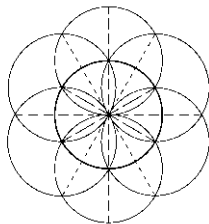

Vpravo: Šestičetný, kružítkem kreslený květ, který znají všichni školáci, je tvořen sedmi kruhy a vychází z něj první mřížka, která vznikla používáním kružítko o pevném poloměru. Osvojila si jej každá kultura na Zemi, je to základní obrazec posvátné geometrie a může sloužit k rychlému rozvržení tří-, čtyř-, šesti- a dvanáctičetné symetrie stejně jako poměrů $1 : \sqrt{3}$.

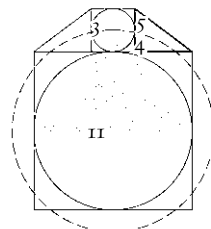
Vlevo: Mřížky zimních větví vznikly spontánními přírodními procesy a jsou jedním z prvních výrazů pocitů, že jsme součástí matrice linií. *Vpravo:* Síť vytahují život z hlubin, shromažďují jej a obepínají. Tvoří myslitelé používají síť myslí, s jejíž pomocí chytají výtvoř své imagínace stejně nenápadně a účelně jako každý lovec.

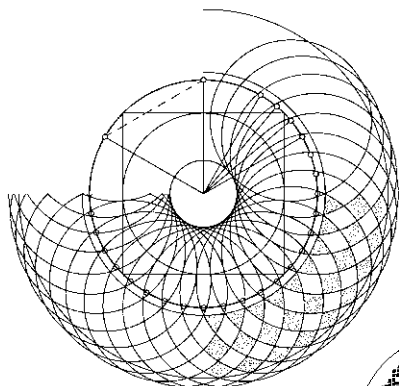
Nahoře: Starověké národy uctívaly trojúhelník 3–4–5 jako stavební kámen vesmíru – 3, 4 a 5 jsou prvními „pravými“ přirozenými čísly, dokonale číslo 6 vyjadřuje obsah trojúhelníka. Egypťané uskutečnili „mystickou substituci“ a pochopili, že 3 a 5 jsou členy Fibonacciho posloupnosti (1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, ...); věděli, že v rámci této řady se 3 a 5 rovnají 1 a ϕ , takže 4 se rovná $\sqrt{\phi}$.

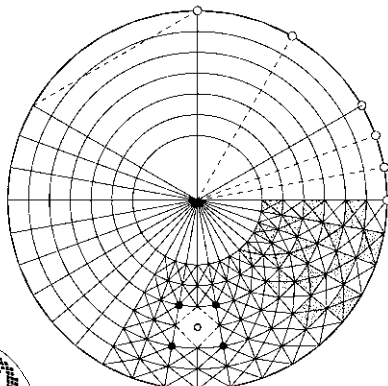
Vlevo: Symbolické a praktické trojúhelníky 3–4–5. Druidský opasek s 12 uzly (užitečný nástroj k určování pravých úhlů). Keltské umělci často používali podmřížky založené na kosočtvcích, například typu $1 \times 3/4$ (tedy obdélníky 3×4 s úhlopříčkou 5). George Bain je označil za „piktické proporce“. Obvyklé jsou rovněž kosočtverce s úhly 80° a 100° založené na devítihelníku (*strana 11*).

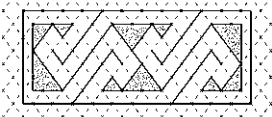
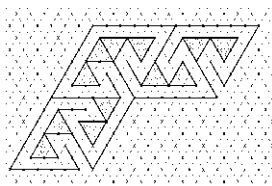
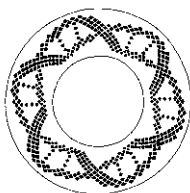
Nahoře: Proporce 3 : 11 vyjadřuje poměr mezi rozměry Měsíce a Země i profil Velké pyramidy. Lze ji sestavit podle diagramu, který vychází z trojúhelníka 3–4–5 (J. Michell). Dva tyto trojúhelníky tvoří profil Chefrednovy pyramidy. Mystik Jakob Böhme měl kosočtverec za odraz božství v člověku – možná jsou diamanty tvaru kosočtverce opravdu věčné.

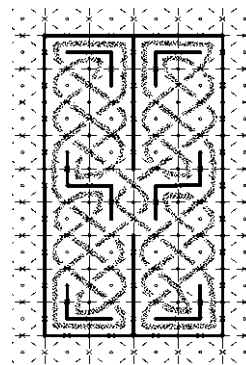
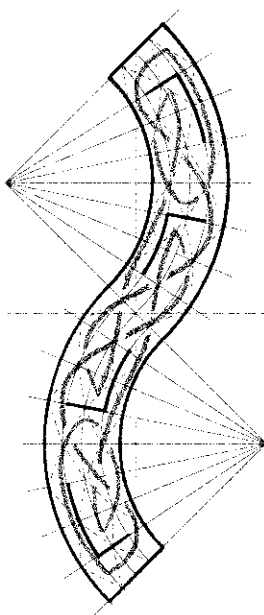
Nahoře: Umístění uzlů a meandru do kruhové mřížky (strany 37 a 47). Odstraníme zkreslené kosočtverce a nastavením vnitřního a vnějšího obvodu určíme velikost mřížky. *Vpravo:* Týchž metod využívají kruhy v obilí, moderní výtvorná forma (Crooked Soley, jižní Anglie, 2002).

Nahoře: Kruhová mřížka pro uzly (strana 46), jež se nehodí pro meandry (úhlopříčky netvoří hladkou křivku). Podle počtu opakování zvolíme počet dělení, zakreslíme radiální rozdělení, umístíme úhlopříčky do čtverců a přidáme tečkovanou mřížku připravenou pro nanášení pletenců.

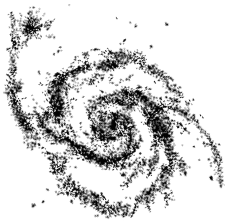

Nahoře: Jakékoli opakování pletence nebo meandru se dá nakreslit na mřížce z obdélníků namísto z čtverců tím, že se bude na orámování obrázce střídát spojení na pokos s úhlem kosočtverce (*nahoře*).

Nahoře: Pletence na kosočtvercích 3-4-5. *Vlevo:* Mřížky nemusí být jen pravoúhlé; jakýkoli tvar, kreslený kružítkem nebo od ruky, lze rozdělit do kosočtverců tak, aby do něj zapadly jednotky mřížky.

KELTSKÉ SPIRÁLY

Vpravo: Na konečcích prstů máme své vlastní jedinečné spirály; lidský život udržuje spirálovitý sval srdce; ve spirálách rostou i vlasy na temeni hlavy. Díla keltského umění jsou plná spirál v rozličných formách.

Vpravo a naproti nahoře uprostřed: Spirálové a listové formy založené na tvaru triskelionu, z předmětů ze 4. století př. n. l., uložených v hrobě ve Waldalgesheimu v Německu.

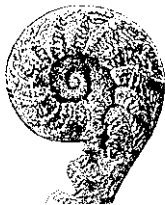
Nahoře: Tvary spirál evokují proudění pozorované v hřebenech vln, ve vlnění na vodě, věrech a vodních výpustích. Uvolněný proud reaguje tvorbou spirál na síly, které na něj působí, a to jak ve vodě, tak v plazmě, jež byla první formou hmoty ve vesmíru (též strana 364).

Proudivé síly možná ovlivňují i spirální růst živých těl.

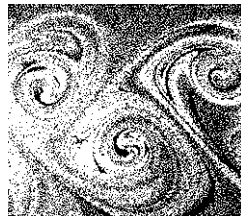
Vlevo: Spirála se vyskytuje všude. Nacházíme ji ve všech měřítkách, od galaktických ramen po molekulární vazby, a je možná reálným ztělesněním archetypálního kruhu v pohybu, kruhu s kmitajícím středem. Dokonalé kruhy jsou v přírodě vzácné a objevují se vlastně jen v souvislosti se světelnými jevy, kupříkladu u duhy nebo při vnímání světla kruhovými čočkami našich očí.

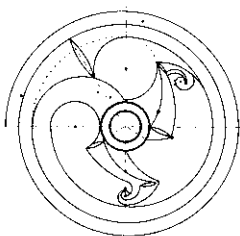
Dole: Kapradí začíná růst jako zkroucený spirálový výhonek. Příroda zřejmě našla ve spirálách skvělý způsob postupného narůstání. Polypové piňe stávají své schránky pomocí jednoduchého principu rovnoměrného růstu, kdy každá fáze zvětšování je stejná jako předěší, pouze se poměrně zvyšuje velikost (často to vidíme i ve starověké architektuře).

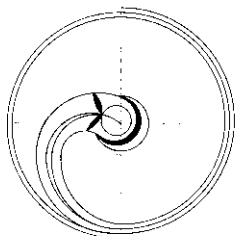
Nahoře: Vyřezávaná čtyřlístná žulová koule (Skotsko, 2000 př. n. l.). Těchto malých geometrických artefaktů se našly stovky exemplářů. Keith Critchlow u nich zjistil symetrie všech pěti platónských těles, což by bylo více než 1 000 let před Platónem. Koncentrace jejich nálezů na významných lokalitách naznačuje, že se na neolitických „univerzitách“ používaly jako učební pomůcky.

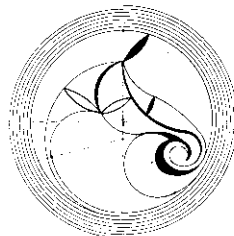
Nahoře: Spirály zrozené z příemek. Vířivé prstence z olejové barvy se vznášejí na vodní hladině. Jediné narušení hladiny vytvoří brázdu vln, které se stabilizují do „houbovitých“ tvarů, téměř stejných jako ty, které nacházíme v keltském umění. Analogické formy můžeme nalézt u květin, zvířat, hmyzích tyčadel a ve tvaru dělohy.

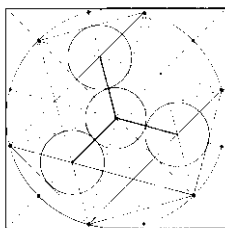
Nahoře: Spirála s ptačí hlavou z *Knihy z Kellsu*. Část posledního spirálního oblouku je odstraněna, aby vzniklo místo pro spojnici v podobě korunního listku.

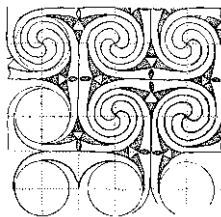
Dole: Čtyřčtelná hustě zaplněná mřížka kruhů určuje rozmístění vertikálních a horizontálních „houbiček“ spojených čtyřramennou spirálou (podle Baina).

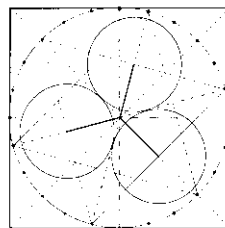
Vlevo: Kachní hlava ve tvaru dvojité spirály (strana 17 nahoře). *Nahoře:* Koňská hlava ve tvaru dvojité spirály. Zakreslena je tenká spirální dráha a čtvrtina středového kruhu.

Nahoře: Dvanáctičetné rozdělení kruhu napojuje šestiúhelník na úhlopříčné osy čtverce, čímž vzniká „náklon“ známý z mnoha keltských rondelů (strany 4 a 5).

Dole: Šestiúhelníková hustě zaplněná mřížka použitá k rozvržení stránek 25 (středně velké kruhy) a 27 (malé stínované kruhy a velké kruhy, které se jich dotýkají).

Nahoře: Kruh rozdělený na 24 částí vytváří další „náklon“ mezi úhlopříčkami čtverce a trojčetnými osami. *Dole:* jednoduché, dvojité a trojitě spirály.

